

Utenlandstjeneste i uniform

Som norsk tannlege kan man reise ut og gjøre utenlandstjeneste gjennom Forsvaret. Det er en egenartet opplevelse, og en måte å jobbe som tannlege på, som godt kan passe for flere, mener tannlege og kaptein Katrine Moen.

Etter et par måneders opptrening og forberedelser på Sessvollmoen, var Moen klar for tjeneste i det sentrale Nord-Afghanistan i mars 2006. Utenfor byen Mazar-e Sharif har den nå Nato-ledete International Security Assistance Force (Isaf-styrken) et feltsykehus, som var under oppbygging da Katrine Moen startet sin fire måneders lange utenlandstjeneste.

– Det er mye som skal på plass, og alle er med og hjelper til, uansett militær rang, sivilt yrke og nasjonalitet. Her måtte det bores etter vann, og vi måtte sette opp telt og montere det velbrukte utstyret før tannklinikken var klar til å fungere. Og fungerte gjorde det, men på grunn av gammelt og tungvint utstyr tok alt cirka dobbelt så lang tid som hjemme. Jeg vet imidlertid at det er kommet nytt utstyr nå, så de som reiser ut i regi av det norske forsvaret i tiden fremover, vil få noe annet å forholde seg til utstyrmessig enn det vi hadde.

Kaptein Katrine Moen trives godt som tannlege i Forsvaret, og på Setermoen.

Nok arbeid

– Hadde du nok å gjøre som tannlege der?

– Ja, heldigvis, vil jeg absolutt si. For det er en velsignelse å ha nok å gjøre når man er på utenlandstjeneste. Vi var to tannleger som skulle ta oss av til sammen 2 000 soldater og befal fra mange nasjoner. Norske soldater får tannlegesjekk og nødvendig behandling før de reiser ut, men det er ikke like vanlig alle steder, så vi hadde fullt opp å gjøre hele tiden. For det meste tannfrakturer, inkludert mistede fyllinger og innlegg, visdomstannproblematikk, og også skader etter våpen som slår mot munnen, noe som er veldig vanlig i Forsvaret. Vi hadde ingen sekretær; noe som fungerte greit i den tiden vi var der, men jeg vet at det ble et savn for de to tannlegene som avløste oss. Det har antagelig sammenheng med at oppgavene og arbeidsdagene forandret seg etter hvert som tiden skred frem i leiren. Vi hadde for eksempel lite endodonti, mens jeg vet at det ble en god del mer av det senere. Det er i hvert fall god variasjon i oppgavene, og uten spesialister å sende videre til, fikk jeg til og med prøvd meg på noe generell kirurgi. Sammen med en kirurg ved sykehuset. Noe av det som gjør en slik jobb morsom, er at man er en del av det store systemet, som et lite sykehus tross alt er. Det er noe helt annet enn å stå i en vanlig tannlegepraksis.

– Behandlet dere noen av de lokale?

– I veldig liten grad. Det er slik at man ikke skal gå de lokale tannlegene i næringen. Men siden vestlig kompetanse blir sett på som noe fint, og siden militæret bruker saniteten for å oppnå goodwill, var det noen med litt høyere posisjon i samfunnet som fikk lov til å komme til oss. De var imidlertid som regel bare ute etter at vi skulle se på det de hadde fått utført hos sin lokale tannlege. Og vi kunne som oftest bekrefte at det var gjort godt arbeid. Lokalbefolk-

Oppholdet i Afghanistan bød på noen turer ut av leiren – alltid i skuddsikker vest. Foto: privat.

ningen for øvrig ble vi kjent med i form av folk som ble ansatt for å vaske for oss. Disse var nøye sjekket og klarert med hensyn til både sikkerhet og helse, før de fikk komme inn. Dessuten ble en del lokale behandlet ved sykehuset, og da kom hele familien og var der så lenge pasienten var innlagt. Vi var på landsbygda, i et konservativt miljø. Alle kvinnene gikk i buhrka for eksempel. Og mennene, som ellers syntes det var stas å bli fotografert, syntes ikke det var det minste stas å bli fotografert av en kvinne. Bare som et eksempel.

Livet i leiren

Tidende besøker Setermoen, der Katrine Moen nå er militært ansatt, og får høre om alle tenkelige sider ved oppholdet i Afghanistan, mens vi ser bilder fra feltsykehuset og fjellene i bakgrunnen, fra livet i leiren og fra turene med bil i det tørre, golde landskapet.

– Hvordan var været og temperaturen?

– Det var vår da vi kom til Mazar-e Sharif, med dag- og nattetemperaturer på henholdsvis 30 og 5 plussgrader. Det var behagelig og fint, men etter hvert steg temperaturen betraktelig, og da vi reiste hjem i juli, var dagtemperaturen

oppe i 50 grader. Det tok en god stund før vi fikk airconditioning, så vi hadde det godt og varmt etter hvert, både dag og natt. På dagtid kunne vi bruke shorts og kle oss lett, men om kvelden var det viktig å være dekket til, på grunn av sandfluer som lager sår og bærer på parasitter som gir tropesykdommen Leishmaniasis, som gjør seg gjeldende i månedsvis

– I tillegg er det ekstremt lav luftfuktighet i området. Det gjaldt å drikke mye vann. Da var det flaskevann det var snakk om, naturligvis, og til å begynne med måtte man vaske seg i flaskevann også, før vannforsyningen kom i orden. Det ble ikke ubegrenset med vann da heller, så vi rasjonerte strengt. En dusj var begrenset til tre trykk, for eksempel – og ett trykk varer vel en ti til femten sekunder.

– Hvordan bodde og levde dere ellers?

– På denne operasjonen bodde vi i tolvmannstelt, der vi hadde hver vår celle på et par, tre kvadratmeter. Man er aldri alene med andre ord. Alle deltar i alt, og alle får med seg alt som skjer. I Forsvaret er man veldig opptatt av at alle skal være like, og det blir stilt spørsmål ved den minste ting som skiller seg litt ut. En akademiker, altså lege, tannlege, veterinær, farmasøyt eller psykolog, blir automatisk befal, og på utenlandstjeneste vil det si major. Her hjemme er jeg kaptein. Når man er ute, hilser man på alle på samme måte, bare ved å si hei, og alle behandles mer eller mindre likt. Så vi hadde ikke noen fordel av å være major sånn sett, men som akademiker har man den fordel at man ikke er helt inne i alt som har med Forsvaret å gjøre, og kan bruke det som unnskyldning hvis alt ikke er helt etter boken når det gjelder uniformen og sånn. Men det er ikke mye rom for å skille seg ut likevel. Selv om vi som

tannleger var friere og ikke trengte å innordne oss like mye som andre, så lever man unektelig tett – og isolert. På godt og vondt. Jeg opplevde det sosiale miljøet som godt, og at alle backet hverandre. Det positive med isolasjonen er blant annet at det gir trygghet.

– Opplevde du frykt eller usikkerhet under oppholdet i Afghanistan?

– Stort sett ikke. Men jeg opplevde en følelse av usikkerhet eller utrygghet én gang, i forbindelse med en flytur. Det var ingen stor fare, men følelsen var ubehagelig. Ellers var det sånn at vi gikk med pistol med ammunisjon i magasinet på oss hele tiden i leiren. Og utenfor var det skuddsikker vest og hjelm, kombinert med utøvelse av stor forsiktighet.

– Er det noen fordeler du vil fremheve?

– Man kommer til steder man ellers aldri ville kommet til, og tjenesten er rik på opplevelser. Jeg fikk komme rundt og se en del, blant annet på tur med tysk militærpoliti.

Dessuten lever man sunt og godt. Vi levde riktignok på stridsrasjoner de første fem ukene, men etter det var logistikken på plass og vi fikk veldig god mat. Det er operatører som reiser verden rundt ettersom militære styrker etablerer seg, og som lever av å levere alt fra mat til tjenester som klesvask og dotømming. Det jeg også vil fremheve som veldig bra, er at det legges mye vekt på fysisk form og trening. På utenlandstjeneste, som ellers i Forsvaret. Det tok ikke lang tid før vi hadde bygget opp nesten alle mulige treningsfasiliteter. I tillegg hadde øverstkommanderende bestemt at det skulle være helt fritt for alkohol. Jeg så flere som kom i god form og ble kvitt overflødige kilo under oppholdet.

Trives i Forsvaret

Katrine Moen er født og oppvokst på Bardufoss, og er med andre ord flasket opp med militære på alle kanter. En kan trygt si at Setermoen leir og Bardufoss flystasjon i stor grad setter sitt preg på det ellers naturskjønne området i midt-Troms. Som nittenåring forlot hun hjemstedet og reiste til Bergen for å studere odontologi. Etter endt tannlegeutdanning var det ikke fremmed for henne å søke seg til Forsvaret, og i 2002 ble hun sivilt ansatt ved Haakonvern.

– Noe av bakgrunnen for at jeg søkte utenlandstjeneste, var at jeg ønsket meg en fast stilling i Forsvaret. Jeg liker å ha en arbeidsgiver, og jeg trives svært godt med å være en del av et så stort system. I Forsvaret går tingene ofte langsomt, men når det virkelig gjelder går det fort, og da er det ikke mangel på noe. Da er det full tilgang på alle ressurser. Det liker jeg å vite.

– Har du full stilling på Setermoen.

– Ja, og det vil si 18 timer i uken.

I tillegg jobber jeg en del ekstra, siden det er mangel på tannleger her. Hvis jeg vil, kan jeg benytte klinikken til å jobbe privat også, så mye jeg vil, bare det foregår etter klokken 15.00. Forsvaret skaffer rimelig bolig, og er på alle måter en god arbeidsgiver, synes jeg. Lønnen er god nok, og vi har en pensjonsalder på 57 år. Som jente er det også fordeler ved å være offentlig ansatt, med tanke på permisjonsordningene. Her på Setermoen er det også sykehus, og det er viktig for meg å være en del av noe større. Dessuten gir jobben her meg muligheter til å komme meg rundt til andre steder i landet. Ikke minst fordi det er så langt mellom forsvarstannlegene.

– Skal du ut igjen på utenlandstjeneste, tror du?

– Jeg har ingen umiddelbare planer om det, men det er ikke umulig. Det trengs folk hele tiden, og vi er som sagt

Leiren i Mazar-e Sharifer omgitt av flotte fjell. Foto: privat.

ikke så mange tannleger i Forsvaret. Men når det er sagt, vil jeg gjerne legge til at det som mange kanskje synes høres minst forlokkende ut med å være i Forsvaret, nemlig beordringsplikten – den skal ikke skremme noen. Min erfaring er at det aldri er noen tvang og at det alltid går an å snakke om saken, sier Katrine Moen, som stiller i korrekt grønn uniform for anledningen.

Tekst og foto: Ellen Beate Dyvi

Feltsykehuset i Mazar-e Sharif. Foto: privat.

FN-tjeneste i Sudan

I disse dager er Forsvaret i ferd med å rekruttere norske tannleger til en ikke helt avklart, men meget mulig FN-tjeneste i Sudan.

Sjefen for tannhelsetjenesten i Forsvaret, oberstløytnant Øyvind Asmyhr forteller at det er snakk om å være med i et sanitets-element, som støtte til det svensknorske ingeniørkompaniet som mest sannsynlig reiser til Darfur i januar 2008. Hvis norske politikerne bestemmer seg for å sende folk, er det meningen at til sammen 400 mann skal utgjøre det nordiske bidraget til styrken på totalt 19 000 soldater som skal stå under FNs militære kommando.

– Hva mer kan du si om tjenesten du er i ferd med å rekruttere norske tannleger til?

– Det skal i utgangspunktet sendes to kontingenter à et halvt års varighet. Det som er viktig å si er at dette er snakk om et fredsbevarende FN-opppdrag, som er noe annet enn et NATO-opppdrag, der det kan variere litt underveis hvilke andre nasjoner man betjener og forholdet seg til, og ikke minst i hvilken grad man inngår i kamper eller bekjempelse av opprørsstyrker. I dette tilfellet blir det ikke snakk om at kontingentene skal være med i noen som helst form for kamphandlinger, og forutsetningen er at det skal være trygt. Tanken er at

ingeniørstyrken skal hjelpe til med å bygge opp landet, bringe med seg lastebiler og annet utstyr og bygge broer og slike ting.

Hvilke utfordringer det norske Forsvaret og saniteten vil møte i Darfur er likevel fortsatt usikkert, i følge norsk presse. Det man foreløpig vet er at styrken vil bli plassert i sør, nord eller vest. Vest er etter sigende den mest utsatte regionen. Ikke på grunn av den militære trusselen, men fordi området regnes som nærmest lovløst. Den nordiske styrken baserer seg på å være helt selvhjelpen, med ingeniører, sikring og vakthold, i tillegg til sanitet og logistikk.

– Det skal være to tannleger der til enhver tid, noe som gir dem som reiser en faglig trygghet, og oppgavene blir primært å betjene de svenske og norske ingeniørene. Vi sender ikke tannhelsesekretærer til Sudan. De norske tannlegene vil som sagt inngå i en sanitetsstyrke, der noen leger og annet personell skal kunne rykke ut etter behov, mens tannlegene, blant andre, vil være fast stasjonert ved sykehuset som skal bygges opp.

Saniteten er i full gang med trening og prøveoppbygging av sykehuset nå i høst. Dette foregår på Rena. Tannklinikken, som resten av sykehuset, skal være i telt, til tross for at vi, fra Afghanistan, kjenner til problemer med støv.

Tannlegeutstyret er imidlertid helt nytt, og slik sett vil det bli like lett å jobbe som det er hjemme. Teknisk sett er det høy standard.

Kan man reise ut uten militær erfaring, og hvilken form for opplæring får man i tilfelle da?

– Vi vil nok rekruttere både fra våre egne ansatte i Forsvaret og blant tannleger som ikke har militær erfaring. De sistnevnte vil få cirka halvannen måneds opplæring på Sessvollmoen og Rena. Opplæringen består av generelle militære ferdigheter, kulturforståelse og slike ting.

– Er det noen tannleger som har meldt seg til Sudan-tjeneste ennå?

– Ja, vi har fått tak i én av våre egne, som har vært ute noen ganger tidligere. Han kommer til å reise i januar.

– Er det mulig å tegne seg for tjeneste i mindre enn seks måneder?

– Ja, i hvert fall når det gjelder våre egne kan vi være fleksible, og muligheten for kortere tid ute burde være fullt mulig. Men dette må vi se på etter hvert

Rekruttering til Forsvaret

Etter en omorganisering de siste tre årene er det oberstløytnant og tannlege Øyvind Asmyhr som har både ansvar og full oversikt over hele Forsvarets personellressurser når det gjelder tannhelsetjeneste.

– Er det lett å få tannleger til å jobbe